
L'educació social i la COVID-19

Social Education and COVID-19

Montse Freixa Niella,^a Bru Barba,^b Marc Armengol,^c Lara Guerrero,^d Estel Fabra,^e Fran González,^f Alba de Hita,^g Deyanira Vico^h i Alba Xirinachsⁱ

^a Professora titular del *Departament de Mètodes d'Investigació i Diagnòstic en Educació (MIDE)* de la Facultat d'Educació, Universitat de Barcelona (Barcelona).

A/e: *montsefreixaniella@gmail.com*

^b Estudiant d'educació social, Universitat de Barcelona (Barcelona).

A/e: *b.barba.vidal@gmail.com*

^c Estudiant d'educació social, Universitat de Barcelona (Barcelona).

A/e: *rmengol99@gmail.com*

^d Estudiant d'educació social, Universitat de Barcelona (Barcelona).

A/e: *lbaguda3@gmail.com*

^e Estudiant d'educació social, Universitat de Barcelona (Barcelona).

A/e: *estelfabra@hotmail.com*

^f Estudiant d'educació social, Universitat de Barcelona (Barcelona).

A/e: *frangel_94@hotmail.com*

^g Estudiant d'educació social, Universitat de Barcelona (Barcelona).

A/e: *alba.dehita@gmail.com*

^h Estudiant d'educació social, Universitat de Barcelona (Barcelona).

A/e: *rojonegrorojo@gmail.com*

ⁱ Estudiant d'educació social, Universitat de Barcelona (Barcelona).

A/e: *alba.xirinachs@gmail.com*

Data de recepció de l'article: 14 de setembre de 2020

Data d'acceptació de l'article: 16 d'octubre de 2020

DOI: <https://doi.org/10.2436/20.3007.01.150>

Resum

La pandèmia ha obligat a canviar radicalment les nostres vides i l'educació social s'ha alçat com a servei essencial. En un context en què el dret a la llibertat individual preval sobre el bé col·lectiu, la pandèmia ha obligat a qüestionar el model capitalista. Han aflorat tot tipus de problemàtiques socials que han deixat al descobert un model que es basa en la caritat i no en l'emancipació i l'autonomia de les persones. En aquest context, les educadores socials segueixen treballant des de la precarietat i la invisibilització. Fan esforços per treballar en i per a un sistema que defensa interessos contraris als seus i han d'afrontar contradiccions com ara treballar en l'educació social tot respectant distàncies de seguretat o qüestionant-se si són realment essencials per representar un servei mínim per a la subsistència, que permet que el sistema no s'ensorri. Un grup de vint-i-dues alumnes han aprofitat per reflexionar sobre aquesta situació dins del marc de l'assignatura de supervisió de pràctiques. El grup s'ha documentat, han entrevistat educadores socials i el resultat ha estat aquest article que es presenta.

Paraules clau

Educació social, COVID-19, aprenentatge experiencial, pràctica reflexiva, universitat, estudiants.

Abstract

The pandemic has imposed a radical change on our lives and it has made social education an essential service. In a context in which the right to individual freedom prevails over the collective good, the pandemic has prompted a questioning of the capitalist model, which has been completely shaken. All kinds of social problems have emerged, exposing a social policy model based on charity and not on the emancipation and autonomy of individuals. In this context, social educators continue to work from a position of precariousness and invisibility. They do their best to work in and for a system that defends interests contrary to their own, finding themselves obliged to deal with such contradictions as working in social education while respecting social distances, or asking themselves whether they are really essential inasmuch as they represent a minimum service for subsistence that prevents the system from collapsing. A group of 22 students has taken the opportunity to reflect on this situation within the framework of the Supervision of Internship course. The group read up on the subject and interviewed educators, and the results are presented in this paper.

Keywords

Social education, COVID-19, experiential learning, reflective practice, university, students.

Introducció

L'experiència que es presenta se situa en l'espai universitari dins de l'assignatura de supervisió de pràctiques del grau d'educació social de la Universitat de Barcelona durant l'estat d'alarma. Les pràctiques en aquest grau són concebudes des de l'aprenentatge vivencial o experiencial, en la denominació de Kolb (1984). Aquest autor defineix l'aprenentatge experiencial com a: «el proceso mediante el cual se crea conocimiento a través de la transformación de la experiencia» (Kolb, 1984, p.38). La situació de la pandèmia durant el transcurs d'aquesta assignatura ha permès aprofundir en aquest tipus d'aprenentatge a partir d'una situació sobrevinguda, imprevista i que ningú no havia viscut anteriorment. No només ha estat un aprenentatge experiencial i significatiu, sinó que també ha esdevingut una manera de canalitzar les incerteses arran de la COVID-19 i afrontar la nova normalitat com a futurs professionals.

Desenvolupament

Context de la proposta

El grup de supervisió de pràctiques format per vint-i-dues estudiants i la professora es trobaven en l'espai del seminari els divendres. El divendres 13 de març començava el confinament: moltíssimes incerteses, dubtes, preocupacions, neguits, ansietats, por... I com a conseqüència del confinament bona part de les estudiants ja no podien prosseguir les pràctiques en els centres. Sortosament, totes elles ja havien fet la meitat de les hores assignades. Algunes van continuar la relació amb el centre fent teletreball. Per a altres, era impossible. I per a unes poques, la rutina no va canviar, perquè el lloc de treball era també el centre de pràctiques, un centre residencial que no podia quedar desatès de la figura professional de l'educador i l'educadora social.

Al davant d'aquesta situació, la professora veié l'oportunitat de reflexionar amb les estudiants sobre el context de la pandèmia i com aquesta afectava la professió de l'educació social. D'aquesta manera, aportà a l'aula les preguntes següents: l'educació social és realment una professió essencial? Té aquesta consideració per a la societat? Què significa la COVID-19 per a la professió? Què canviarà o què hauria de canviar en la professió, el context, la figura professional...?

Aquestes preguntes representen l'inici d'una proposta d'intervenció sobre la pandèmia a partir de l'aprenentatge experiencial, un aprenentatge que té un lligam *sine qua non* amb la reflexió. La reflexió es projecta sobre l'experiència, sobre el que s'està vivint. La riquesa de la reflexió depèn de la riquesa de l'experiència mateixa. La pandèmia proporciona aquesta riquesa, ja que és totalment diferent de qualsevol altra situació viscuda, per la seva incertesa i perquè és un esdeveniment per definició estressant. Proporciona els dos tipus de components del pràcticum segons Zabalza (2013): l'experiència com a component de la situació externa (la pandèmia a les pràctiques) i l'experiència com a procés intern que viuen les estudiants.

Proposta d'intervenció

La professora proposa al grup d'estudiants reflexionar sobre la pandèmia i els planteja preguntes sobre la relació entre la COVID-19 i la professió d'educació social.

És un grup estable des de l'inici del curs, al setembre, amb un ambient de confiança que ha crescut durant la pandèmia. El seminari ha esdevingut un lloc de seguretat emocional i de confiança mútua. Per aquestes raons, la professora té el convenciment que el grup acceptarà la proposta.

Sorgeixen, com és previsible, algunes reticències provinents d'experiències anteriors, però el grup s'organitza gràcies a una estudiant que lidera el procés. En un moment donat s'evidencia un cert desconcert perquè el grup no sap com continuar, però la professora el recondueix mitjançant tres preguntes que cal respondre:

1. Qui som? Formem part d'una professió essencial?
2. Què estem fent? Estem posant la persona al centre (drets i estat de benestar)?
3. Què està passant en la nostra feina? L'educació social fa trontollar el capitalisme?

Per la seva banda, les estudiants afegeixen a l'estudi les respostes dels testimonis a cinc preguntes:

1. Com està la situació d'ara comparada amb la d'abans de la COVID-19 en el teu centre?
2. Creus que formem part d'una professió essencial en aquest moment? I abans de la COVID-19?
3. Com creus que ens veien abans i com creus que ens veuen ara?
4. Com creus que afectarà aquesta pandèmia l'àmbit de l'educació social?
5. Consideres que l'educació social combat el capitalisme o, al contrari, el sustenta?

A mitjans de maig, ja hi ha un esborrany. Llavors, la professora s'ofereix per fer la revisió del text, donar-hi coherència i integrar-hi les respostes de les entrevistes.

Resultats

El resultat és el text que es presenta a continuació i que està dividit en quatre apartats:

- I. Educació social, professió essencial?
- II. Escac de la pandèmia a l'estat del benestar
- III. Pandèmia i educació social
- IV. Reflexions finals

I. Educació social, professió essencial?

L'educació social té moltes definicions i la majoria no són compartides pel col·lectiu de l'educació social. L'única definició acceptada per tota la comunitat de l'educació social és la citada en els *Documents professionalitzadors* (2007), redactats i publicats per

l'Asociación Estatal de Educación Social (ASEDES) i el Consejo General de Colegios de Educadoras y Educadores Sociales (CGCEES), la qual és la següent:

Dret de la ciutadania que es concreta en el reconeixement d'una professió de caràcter pedagògic, generadora de contextos educatius i accions mediadores i formatives, que són àmbit de competència professional de l'educador social i que possibilita:

- La incorporació del subjecte de l'educació a la diversitat de les xarxes socials, entesa com el desenvolupament de la sociabilitat i la circulació social.
- La promoció cultural i social, entesa com a obertura a noves possibilitats de l'adquisició de béns culturals, que amplii les perspectives educatives, laborals, d'oci i participació social. (ASEDES i CGCEES, 2007)

L'educació social té com a principi deontològic la Declaració Universal de Drets Humans (ONU, 1948), i això fa que s'actui en pro d'unes condicions mínimes vitals per a totes les persones, més enllà d'una feina més concreta que es pugui realitzar en altres àmbits d'intervenció. Així, doncs, s'entén l'educació social com a servei essencial per al bon funcionament d'una societat, especialment perquè està present en múltiples contextos en els quals hi ha vulnerabilitat social.

En períodes de normalitat, professions que s'emmarquen en l'entorn de les cures són invisibilitzades i sovint infravalorades. En un context de pandèmia, el confinament ha demostrat que l'educació social és un servei essencial:

Creo que sí, tanto ahora como antes de que apareciese el virus. Como hemos visto, existen un conjunto de profesionales y trabajadores necesarios en el día a día de la comunidad. Necesitamos comer, poder acceder a medicamentos, recibir atención sanitaria, acompañamiento socioeducativo, entre otras muchas cosas. Dada la situación, diferentes trabajos han obtenido globalmente el reconocimiento que se merecen, que hasta ahora no tenían. Nuestra situación, en cuanto a reconocimiento, no ha cambiado, la sociedad en general desconoce nuestra función, por ello no se nos piensa como una profesión esencial.

Pero las personas que nos dedicamos a esto sabemos que la educación social es fundamental, y si antes éramos imprescindibles, a partir de ahora lo seremos más. (E1-3)

Totes les professionals entrevistades insisteixen en el poc reconeixement de la professió des de sempre:

Creo que siempre hemos sido una profesión esencial, pero nunca hemos tenido reconocimientos por ello. Atendemos a aquellas personas que se sienten y están apartadas de la sociedad, algo que hace que automáticamente también lo pasemos a estar nosotras. (E2-3)

L'Organització Mundial de la Salut (OMS), en la seva guia operacional durant la COVID-19 (secció 2), sosté que un dels serveis que no es pot aturar és el que es fa càrrec de la població vulnerable i posa com a exemple serveis dedicats als infants, a la gent gran o a les persones amb problemes de salut mental (OMS, 2020).

A escala nacional, l'essencialitat de la nostra tasca queda recollida en l'article 7 del Reial decret 463/2020, que activava l'estat d'alarma i restringia el moviment de tota persona que no formés part d'un servei laboral essencial. Aquest document presenta com a essencials l'assistència i la cura de menors dependents, persones amb diversitat funcional, gent gran i persones especialment vulnerables (BOE, Real decreto 463/2020, 14/3/2020).

Des de la Generalitat de Catalunya s'han establert els serveis sanitaris i assistencials, i els de gestió i comunitaris, com a serveis essencials que, per tant, mantenen l'activitat laboral als centres; però en cap moment s'especifica una acció clara quant als educadors i les educadores socials i a la diversitat d'àmbits en què són presents, cosa que deixa un marge d'incertesa i de dubte pel que fa a la seva tasca durant aquest període de crisi sanitària.

Tot i això, és evident que avui dia la professió de l'educador i de l'educadora social encara ocupa un segon pla i queda invisibilitzada, tant per la gestió que se'n fa per part de l'Estat com per la informació que se'n dona en els mitjans de comunicació.

Tal profesión, como la nuestra y similares, tiene grandísima importancia por el trabajo que realiza. Otra cosa es que socialmente se le otorgue dicha importancia o reconocimiento, como sí se da a muchas otras profesiones. La educación social no está visibilizada, parece no interesar tanto. Esto se puede reflejar en muchas de las condiciones en las que trabajamos o en la visibilidad que le dan medios o sistema, entre otras. (E4-3)

II. Escac de la pandèmia a l'estat del benestar

El passat 14 de març s'implementava a Espanya l'estat d'alarma; una alarma que ha ressonat per tots els racons de la societat actual, construïda a partir del 1945, acabada la Segona Guerra Mundial. La societat s'ha caracteritzat per la construcció d'un estat del benestar amb una base socialdemòcrata més o menys fidel a la redistribució de la riquesa segons el moment i el país. Aquesta riquesa, passada per les mans de l'Estat, ens ha permès viure en un sistema de garanties, en matèria de salut, subsidis, en definitiva, de tot un estil de vida.

L'estat del benestar es nodreix de les professions basades en la «producció» de la cura, anomenada *economia de la cura* o *economia del benestar*. Aquesta pandèmia ha deixat clar que l'economia de la cura està en el focus de l'interès de l'opinió pública. Es fa palès que la cura és tan important com la producció de béns i de saber. Ja és hora del reconeixement de totes les professions que la integren com a professions productives, ja que «produeixen» benestar cap a la ciutadania. No obstant això, tal com s'ha dit anteriorment, l'educació social continua sent una gran desconeguda:

Sinceramente pienso que la visión que tenían de nuestra profesión antes y ahora no ha cambiado, sigue igual de invisibilizada. (E2-4)

És el moment històric de desconstruir el que s'entén per producció, com a conseqüència de les professions que han estat denominades *essencials* durant la pandèmia a Espanya.

Dins de la llista de professions essencials, com hem dit, hi trobem l'educació social. Com a futurs professionals que han estat denominats *essencials*, creiem convenient qüestionar-nos el model de política social del qual venim i el paper de l'estat del benestar.

Creo que el papel de la educación social es dar valor precisamente a lo social, al individuo, atendiendo necesidades básicas, emocionales, familiares, de relación... Pero es difícil alejarse de la sociedad en que vivimos y no ser presas, en parte, de las reglas del juego que marca esta sociedad. No es un camino sencillo. ¿Quizás sea por eso que somos una profesión poco vista? (E3-6)

La crisi sanitària ha destapat les conseqüències d'un sistema capitalista que impacta negativament en la vida de les persones: el capital en el centre de la nostra existència, els interessos individuals contra la col·lectivitat i la vida contra la productivitat. Amb l'arribada de la COVID-19 han aflorat amb molta més força diferents problemàtiques socials com la bretxa tecnològica entre les famílies, la manca d'habitatge o d'un habitatge suficient, les persones que viuen una situació d'irregularitat burocràtica, el tancament de centres d'internament d'estrangers (CIE), les persones cuidadores que no disposen de contracte laboral. El relat següent mostra un tastet d'aquestes problemàtiques:

Se ha recibido mucha demanda de parte de gente que no había asistido nunca a los servicios sociales, y es que esta pandemia ha llevado a una crisis social y económica importante que afecta muchísimas familias. Muchas empresas han tenido que hacer ERTE. Y muchas de estas unidades familiares aún no han cobrado nada desde el mes de marzo, cuando cobraron unos días.

También para todas aquellas personas que no tienen la residencia legal reconocida ha sido más complejo, puesto que, además de todo, no pueden acceder a una ayuda social general. También ha aumentado la atención para personas más dependientes, ya que todos los centros para estas personas se tuvieron que cerrar, los no residenciales, y han sido las familias las que han tenido que hacerse cargo de ellas 24 h. También ha habido casos de personas solas cuya familia vive lejos y no las podían atender. Incluso de personas y familias enteras que se habían contagiado por la COVID y precisaban de ayuda social para los trámites más esenciales. Y tantos casos como personas podamos atender... (E3-4)

És una llista infinita de casuístiques que fa patent el fracàs del model de polítiques socials que avui dia es continuen basant, no totes, en la caritat i no en l'autonomia i l'emancipació de les persones.

Creo que la educadora social sustenta el estado de bienestar y, por lo tanto, el capitalismo. En un principio, la figura de la educadora social es para transformar la realidad de las personas, pero al final lo que acabamos haciendo es poner parches a las familias y personas que están mal. (E1-6)

D'aquesta manera, el mateix sistema genera dependència i confirma el seu impacte negatiu:

Creo que la educación social en sí no combate el capitalismo; al fin y al cabo, forma parte de un encargo institucional realizado por un estado capitalista. Pero las prácticas que de este se deriven pueden ayudar a concienciar a las personas del modelo de Estado en el que viven y si están o no de acuerdo con las bases que lo sustentan. (E2-6)

El confinament ha visibilitzat el fet que no tothom estava en la mateixa situació per afrontar la quarantena. El doctor Carles Ariza, de l'Agència de Salut Pública de Barcelona, afirma que el codi postal determina més la nostra salut que no pas el codi genètic. Aquest fet ens fa pensar en allò de «ciutadans i ciutadanes de primera i de segona». Les dades estadístiques de l'Ajuntament de Barcelona evidencien que una persona que viu a Ciutat Vella té una esperança de vida de 81,6 anys, mentre que una de Sarrià - Sant Gervasi, de 85,3 anys. Els recursos econòmics i materials, l'habitatge, l'alimentació, l'educació, el vincle familiar, l'assistència mèdica, entre d'altres, determinen tant els anys que vivim les persones com la qualitat de la nostra vida.

Ens preguntem, doncs: com hauran passat el confinament les persones d'ambdós barris?, hauran perdut més els llocs de feina les persones d'un barri que de l'altre?, en quins barris hi haurà hagut més multes per saltar-se el confinament?, quins aliments haurem comprat al supermercat unes veïnes i les altres? Intentar contestar aquestes preguntes esdevé senzill: les persones amb contractes més precaris hauran estat acomiadades, les persones amb una casa amb jardí acabaran el confinament més saludables que les que viuen en un pis de seixanta metres quadrats. Haurem d'esperar a tenir-ne evidències, però segur que no anem tan desencaminades.

La conclusió a la qual arribem és que som una societat dividida en classes i que això ens afecta la salut i el desenvolupament com a persones. Aquests dies hem pogut corroborar que la pandèmia ha fet patir les persones pobres i vulnerables, però és cosa de la pandèmia o del mateix sistema? A Barcelona, el PIB *per capita* de les persones més pobres ha anat disminuint des de la crisi del 2008, fet previ a la pandèmia que evidencia la decadència del capitalisme com a model econòmic. Aquest ha danyat l'estat del benestar, entre altres aspectes, per les retallades en salut i educació.

La desigualtat creixent és la gran assignatura pendent del model actual. Les mesures paliatives han de tenir la finalitat de rescatar els sectors més vulnerables de la població. I aquesta desigualtat encara es farà més palesa:

Va a ser duro, y nos vamos a tener que preparar. Muchísimas personas están en riesgo de exclusión social, sin trabajar, con niños, lo que significa que vamos a tener mucho trabajo por delante. También va a ser muy importante el acompañamiento a las personas y, aunque no sea nuestra especialidad, también en el ámbito psicológico, igual que con los niños que han estado encerrados en casa meses. (E1-5)

Els pilars més bàsics de l'estat del benestar han trontollat perquè estaven al límit. És el resultat del fet que la política estigui governada pels interessos individuals de l'oferta i la demanda i no pels drets de les persones. L'oferta i la demanda governen la igualtat d'oportunitats, i la crisi de la COVID-19 ha posat sobre la taula la importància dels serveis públics i l'estat del benestar. Ara més que mai cal un triangle que vinculi educació, serveis socials i salut.

III. Pandèmia i educació social

L'educació social i el col·lectiu que ens hi dediquem convivim amb la precarietat i la desigualtat, i, una vegada més, reivindiquem els drets de les persones. Tot això ho fem des de la precarietat: sous baixos, torns inestables, contractes temporals, no reconeixement de la nostra categoria professional, intrusisme, etc., i una llarga llista que podem sumar a la quotidianitat dels educadors i les educadores socials. Així ho indica aquesta educadora:

Realmente creo que desde fuera no se conoce la labor ni el riesgo al que nos sometemos diariamente, ni lo duro que es este trabajo. Después de la COVID-19, puede que hayamos conseguido que algunas personas conozcan lo que hacemos y nos apoyen en la lucha de unas mejores condiciones. Muchas, pero que muchas, personas han aplaudido a los sanitarios, que lógicamente se merecen eso y más, pero también pensaba: ¿en qué momento se ha hecho referencia a los educadores sociales, que también seguimos a pie de cañón catorce horas al día? No solo en centros residenciales, sino en albergues con personas en situación de sin hogar, con personas que acuden a comedores sociales porque no tienen absolutamente nada para comer, etc. Entonces, cuando la gente no aplaude por eso, no es porque no quiera, sino porque todavía no tiene consciencia de la labor que hace la educadora social. (E1-4)

Ja hem entès que la nostra professió consisteix a garantir drets i a treballar per la dignitat de les persones, valors que sovint queden diluïts en el frenesí de les nostres societats occidentals.

Lamentablemente, si no se producen o producimos cambios drásticos, realmente nuestra profesión va a continuar trabajando por la «solución de algunos de los problemas de la sociedad», así como otras profesiones acaban viviendo en una «aceptación» de la situación/sistema en el cual estamos. Eso sí, consideramos que la educación social, de las maneras en las que puede, es una profesión que, por sus ideales, valores y fuerza por la cual se mueve y sustenta, procura combatir todas aquellas cuestiones que privan a la persona, limitan libertades, coartan derechos y dividen a las personas en clases, entre otros términos. (E4-6)

Un dels impactes sobre l'estat del benestar és l'anomenada *nova normalitat*, en la qual haurem de renunciar a bona part de l'oci multitudinari i, per tant, haurem d'assumir un cost d'oportunitat en termes de relacions. El distanciament social, distància que oscil·la entre el metre i els dos metres —i una de les mesures estrella per frenar l'expansió de la COVID-19 almenys fins que hi hagi una vacuna—, portarà un canvi de l'estil de vida i de la utilització de l'espai públic dins dels diferents municipis del país i, fins i tot, ha obligat a replantejar el model d'educació formal mantingut fins ara.

L'educació social tampoc no es lliura d'aquests canvis, però cal comentar que dins la nostra professió els canvis poden arribar a ser majúsculs. Els dubtes no paren de créixer: com podem garantir la distància de seguretat en les nostres feines, per exemple, dins d'un centre residencial d'acció educativa (CRAE) on conviuen menors de diferents edats, que comparteixen habitació, i amb un personal rotatori dia rere dia?

Quan parlem de distància de seguretat dins de l'educació social entrem dins d'una contradicció. Com apliquem la distància de seguretat en una professió com la nostra, que busca la proximitat entre les persones? Podem dur a terme un acompanyament «distant»?

Cuesta mucho intentar que las destinatarias del servicio guarden la distancia de seguridad o no entiendan el peligro que supone compartir un cigarro. La gran mayoría no ven el virus como algo peligroso, siempre expresan que han vivido cosas mucho peores en la vida y que tienen preocupaciones mayores.

Además, en muchas ocasiones también es muy complicado que las educadoras guardemos la distancia de seguridad con ellos y ellas, ya que nuestra intervención se basa en la proximidad y la cercanía. Incluso a veces comunicarte con alguien teniendo una mascarilla en la boca dificulta mucho la comprensión, ya que oculta gran parte del lenguaje no verbal. (E2-2)

L'educació social és clau per assegurar l'estat del benestar, no tant com a proveïdor de serveis sinó, especialment, com a professió que busca dotar d'eines les persones, els grups i les comunitats perquè siguin ells mateixos promotors del seu propi canvi. És cert que l'educació social continua posant èmfasi especialment en les persones i els grups més vulnerables i en risc social, però també abasta tots els sectors de la població perquè vol promoure els drets de les persones i les comunitats. Dona suport en els processos de canvi o de crisi per tal d'augmentar la cohesió social i el benestar des de la perspectiva dels drets humans.

IV. Reflexions finals

Les reflexions que sorgeixen al voltant de la professió són diverses. Principalment, ens qüestionem: com influeix el nostre paper sobre el capitalisme? L'estem combatent o estem contribuint al seu desenvolupament?

Imaginem per un moment una aula d'educació social en una universitat, la primera imatge que ens formem segurament es pugui relacionar amb un grup de persones etiquetades de *hippies* o *antisistema* que intenten canviar el món, idea que (també s'ha de dir) no s'allunya gaire de la realitat. Aquesta visió es concep per les formes d'expressió adquirides per l'alumnat (llenguatge inclusiu, manera de vestir...), pels arguments i les reflexions que exposen a l'aula —i fora—, pels debats que sorgeixen sobre diverses temàtiques i també a l'hora de fer els treballs.

En aquest punt és on resideix la primera incoherència. Ens qüestionem com és possible que tantes persones que no creuen en el sistema actual siguin les que estudien per entrar directament a treballar-hi, formant part de la seva estructura i sostenint totes les seves polítiques. Ens atrevim a afirmar que la justificació «des de dins és des d'on es canvien les coses» és un concepte neoliberal, que poc o res té a veure amb la realitat. Si vols que deixi d'existir la policia no oposites per ser-ne un membre, esculls no formar-ne part...

Reflexionant sobre el nostre paper en escena, ens plantejem en quin punt ens situem com a professionals. Som realment un pilar essencial per mantenir l'estat capitalista? Aquesta i més preguntes ens apareixen durant el confinament, ja que la nostra professió és considerada bàsica pel sistema, però, és això el que persegüim?

Sembla que tot aquest pensament utòpic desapareix fora de les aules de les universitats, on resulta interessant arribar a l'orgasme intel·lectual en molts debats i reflexions que sorgeixen entre companyes, companys i docents. A l'hora de la veritat, és cert que potser som un dels pilars fonamentals per perpetuar l'*statu quo*, potser cobrim tota una sèrie de cures bàsiques tan necessàries com el fet de respirar, i ens tornem a fer preguntes... Si les cures han estat considerades en època de pandèmia tan essencials i prioritàries pel sistema, per què quan ja no és època de pandèmia són oblidades en un segon pla, que poc o res deixa entreveure la importància real que tenen? Per què, doncs, si és una professió tan fonamental, ens trobem, nosaltres, el col·lectiu de l'educació social, en precari i en moltes ocasions fent gairebé màgia per poder arribar a final de mes, tot i treballar d'allò pel que hem hipotecat els nostres dies durant quatre anys?

Preguntes, preguntes i més preguntes. Si alguna cosa ha portat aquest virus, a part d'un cop de realitat patent i evident, és la invitació a reflexionar què ens fa. D'aquí, les preguntes i més preguntes... d'aquí, les no respostes. Per sort, hi estem les educadores i els educadors socials hi estem habituats, ja que la nostra professió mai no ha sigut un pilar gaire estable precisament. Per exemple, pel que fa a estabilitat, es podria parlar sobre la urgència amb la qual es va obrir un pavelló al recinte firal de Montjuïc, a Barcelona, que va allotjar unes nou-centes persones sense sostre, i que va donar feina a un grup d'educadors i educadores socials, entre altres. El fet és que amb la mateixa rapidesa que aquestes persones van ser retirades dels carrers, per l'augment de la presència del virus, hi van ser retornades i exposades de nou al virus una vegada l'onada de casos va disminuir.

Ens qüestionem a què estem contribuint exactament en formar part d'aquest engranatge i si la nostra ètica i valors professionals tenen cap relació amb tota aquesta dinàmica de consum de persones a la qual el sistema ens té ja habituades a jugar. Perquè, no oblidem que, tot i que fa mal reconèixer-ho, la professió ens demana que complim accions molt semblants a les d'un policia, però sota la màscara del «bon rotllo». I aquí ens trobem nosaltres, enmig d'on mai vam voler estar, sent el que ens demanen que siguem, per no arribar ni a final de mes.

Conclusions

Com a experiència personal, tant de l'estudiantat com de la professorat, aquesta activitat dins l'assignatura de supervisió de pràctiques ha estat molt gratificant i engrescadora. Ha esdevingut una oportunitat per a la reflexió sobre la professió de l'educació social i les seves pràctiques en temps de la COVID-19. Un temps que encara durarà, ja que, tal com diuen els epidemiòlegs, hem de conviure amb el virus. El final o l'eradicació del virus és incert i probablement aquest grup d'estudiants s'iniciarà en la vida professional d'educació social amb «mans, mascareta i distància», havent d'abordar l'acompanyament amb aquests condicionants que no afavoreixen l'acció socioeducativa. Tanmateix, alguns i algunes ja ho han provat en els seus llocs de treball o durant l'estiu en els casals.

Agraïments

Agraïm la col·laboració de tot els altres estudiants del seminari: Cristina García, Sarai Calvo, Fran Gallardo, Janet Roig, Paula Rodríguez, Cristina López, Mireia Pirla, Laura

Roger, Miquel Omedes, Núria Vázquez, Claudia Barrachina, Esther Querol i Daniel Cárdenas.

Bibliografia

Ajuntament de Barcelona. (2018). *Estadística i difusió de dades*. [Consulta: 22 d'abril de 2020]. <https://www.bcn.cat/estadistica/catala/dades/barris/tvida/salutpublica/index.htm>

Ajuntament de Barcelona. (2020). *Barcelona Economia: El PIB anual de Barcelona*. [Consulta: 22 d'abril de 2020]. <https://ajuntament.barcelona.cat/barcelonaeconomia/ca/producte-interior-brut/producte-interior-brut/pib-anual-de-barcelona>

Álvarez Barba, Y. i López, G. (2020, abril 30). Nueve propuestas de la economía social y solidaria para salir de la crisis. *El Salto*. [30 d'abril de 2020]. <https://www.elsaltodiario.com/economia-social/nueve-propuestas-economia-social-solidaria-ess-crisis-covid19>

Ariza Cardenal, C. (2018, setembre 18). Els factors socials determinen la nostra salut. [Entrada del bloc d'educació social i treball social de la Facultat Pere Tarrés]. [Consulta: 22 d'abril de 2020]. <https://www.peretarres.org/coneixement/bloc-facultat/els-factors-socials-determinen-la-nostra-salut>

Asociación Estatal de Educación Social (ASEDES), Consejo General de Colegios de Educadoras y Educadores Sociales (CGCEES). (2007). *Documentos profesionalizadores*. [Consulta: 22 d'abril de 2020]. https://www.ceesc.cat/images/simplefilemanager/556d9518310849.79010543/Doc_prof_cat.pdf

Bru, P. i Basagoiti, M. (2020, abril 17). Coronavirus, estado de bienestar, renta básica y comunidad. *El Salto*. [17 d'abril de 2020]. <https://www.elsaltodiario.com/coronavirus/coronavirus-estado-de-bienestar-renta-basica-y-comunidad>

Espanya. Real decreto 463/2020, de 14 de marzo, por el que se declara el estado de alarma para la gestión de la situación de crisis sanitaria ocasionada por el COVID-19. (BOE [en línia], núm. 67, 14-03-2020, pàg. 25390-25400). <https://www.boe.es/boe/dias/2020/03/14/pdfs/BOE-A-2020-3692.pdf>

Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice-Hall.

Organització Mundial de la Salut (OMS). (2020). *Brote por la enfermedad de coronavirus (COVID-19)*. <https://www.who.int/es/emergencias/diseases/novel-coronavirus-2019>

Organització de les Nacions Unides (ONU). (1948). Declaració Universal de Drets Humans.

Poch de Feliu, R. (2020, abril 15). El Imperio y el Capital no cierran en domingo. [Bloc personal de Rafael Poch de Feliu]. <https://rafaelpoch.com/2020/03/21/el-imperio-y-el-capital-no-cierran-en-domingo>

Saura, G. (2020, abril 2). Filantropocapitalismo y covid19 o cómo Amancio Ortega y Ana Patricia Botín quieren salvar el mundo. *El Salto*. [11 d'abril de 2020]. <https://www.elsaltodiario.com/coronavirus/filantropocapitalismo-covid19-amancio-ortega-ana-patricia-botin-donaciones-multimillonarios-salvar-mundo>

Zabalza, M.A. (2013). *El practicum y las prácticas en empresas: en la formación universitaria*. Narcea.